Programm

des

Progymnasiums

zu

PRÜM.

Schuljahr 1887—88.

INHALT:

1. J. WEIDGEN, de Euripidis Phoen. vv. 793—796, 817—820, 1190—1193.
2. Schulnachrichten; von demselben.

1888.
PROGR. Nr. 425.

PRÜM.
P. Plaum'sche Buchdruckerei.

Sollemni hac oblata programmatis quod dicunt occasione cum in officii parte duxissemus tabulis rationibusque commentariolum aliquem praemittere, eruenda nobis visa sunt tandem aliquando, quae iam bis „annos novenos“ in scriniorum latebris abdita iacebant. Emendationes aliquot sunt vel potius coniecturae, non ita multae numero, sed ad versus pertinentes famosissimos notatosque aliorum plurimorum periculis. Quare in re per se plena aleae verendum mihi erit, ne imprudentius fecisse videar, aut ne forte invidiosum sit tironem doctrina de se promittere videri, quae se ipsos praestare posse viri rude donati desperaverint. Sed non semper in factitanda critica ad unam scientiam res redit; est ubi etiam fors fortuna valeat, etsi certe abest meritum. Hoc animo, qualiacunque sunt, et protulimus nunc nostra et accipiantur precamur ab iis quibus legere operae erit.

I.

EURIP. PHOEN. 793—796 (ed. Kirchh.).

Chorus Martis studia cum Bacchi conferens sic conqueritur:

793 *οὐδ' ὑπὸ θυρσομανεῖ νεβρίδων μέτα δινεύεις*
ἅρμασι καὶ ψαλίων[1]*) τετραβάμοσι μώνυχα πῶλον*[2]*)*
795 *Ἰσμηνοῦ τ' ἐπὶ χεύμασι βαίνων*
ἱππείαισι θοάζεις, Ἀργείοις ἐπιπνεύσας
Σπαρτῶν γένναν e. q. s.

Gravissimis difficultatibus hos versus premi nemo non videt; imprimis patet corruptum esse versum 794 *ἅρμασι καὶ ψαλίων τετραβάμοσι* e. q. s., in quo *ψαλίων* genetivus et *τετραβάμοσι* dativus omnes interpretandi artes eludunt. Frustra libros inspiciemus e varietate lectionum quae fere nulla est opem quaerentes, frustra etiam scholiastarum rudem indigestamque doctrinam. Nam quod ab uno alterove eorum *ψαλίοις* commendatur pro *ψαλίων* (cf. etiam ann. 1), non assis certe faciendum remedium est, quod neque quidquam proficiat

---

1) Sic libri ceteri omnes; *ψαλίων* (suprascr. *λίοις* a m. sec.) B, *ψαλί*(*οις* in rasura) F.

2) libri aut sic, aut *μώνυχα πῶλων* AF aut *μωνύχων πώλων* BEF m. 2.

et care tamen ematur laesa probabilitatis lege certa ac stabili, qua dativus excluditur. Ego enim sic existimo: si, ut plerisque videtur, dativus in archetypo fuisset, nequaquam aut errore aut consilio cum genetivo commutatus esset. Duobus ille aliis dativis (ἅρμασι — τετραβάμοσι) interpositus et copula iunctus cum ἅρμασι, ut ne dedita quidem opera non animadverti potuisset, etiam a dormitantis librarii incuria securus fuisset. De industria vero si quem mutavisse illum putes, quid tandem correctorem spectare potuisse existimabimus, cum pro eo quod ante pedes, quod planum esset, consulto poneret quod ipse non intellegeret. Inversam potius rationem probabilem esse patet. Non qui ψαλίων scripserunt librarii, sed qui ψαλίοις, aut errore lapsi aut ducti consilio, fraudis levitatisve manifesti sunt. — Ceterum ψαλίοις ne bona quidem coniectura est. Nam nullo modo laudari aut tolerari potest nimia illa in translatione audacia, qua freni quadrupedes dicuntur, quia nimirum gestantur ab equo quadrupede. Scio esse quibus probetur h. l. scholiastae figura ἀντίπτωσις, quam versu defendunt Iph. Aul. 245, ubi simili de causa currum vocari aiunt solidipedem, ἐν μωνύχοις — πτερωτοῖσιν ἅρμασιν. At hic quoque versus corruptus est. Corrigitur a Madvigio et Heimsoethio (ind. schol. Bonn 1872 p. IX), deletur ut subditicius una cum proximis a G. Hermanno et Dindorfio. Periculosum autem est dubia dubiis defendere, praesertim si verum est, ut μῶνυξ non ex μονώνυξ ortum sit, sed ducendum esse videatur a μάω verbi radice μα et ὄνυξ, ut idem sit quod ungulis festinans[1]). Quod si est, optime sic vocari patet equum, posse vocari sic — si placet poetae — etiam currum; non posse patet hinc argumentum peti, quo „freni quadrupedes“ defendantur.

Sed accedunt alia. Si admittamus ψαλίοις τετραβάμοσι, aut interpungi potest post δινεύεις, aut oratio continuari. Si, ut vulgo fit, interpungitur, molesta est ἀλλά particulae omissio — nam dicendum erat: ἀλλ' ἅρμασι e. q. s. — molestissima vero, immo intolerabilis verbi δινεύεις semel positi duplex significatio, intransitiva simul (δινεύεις ὑπὸ θυρσομανεῖ) et transitiva, cum ad πῶλον idem illud verbum mente adiciendum sit. Neque enim πῶλον utriusque membri obiectum commune esse potest, ne sententia penitus corrumpatur. Nam absurde, si ita statueres, reprehenderetur a poeta deus, non, ut oportebat, quod omnino versaret equos, sed quod non versaret duce Baccho aut indutus pellibus, sed curru potius adhibito atque frenis. Itaque ut, si interpungatur, stare possit sententia, suum saltem utrique enuntiato obiectum opus est. Hoc fuisse putaverim, cur Musgravius olim οὐ πόδα θυρσομανῆ scriberet pro οὐδ' ὑπὸ θυρσομανεῖ, eodemque nunc redire video etiam Th. Kockii coniecturam, qui, etsi longe alia ratione ductus,[2]) in Fleck. ann. suppl. VI p. 202 οὐ δόρυ θυρσομανές proposuit. Ut ingeniosum et hoc et illud sit, probabilia vel propterea credo non sunt, quia iis de negatione οὐδέ particula δέ tollitur in continuanda negatione minime supervacanea.

Alterum erat continuare orationem nec interpungere post δινεύεις. Quod si fit, δινεύεις verbum cum proximis iungendum est, negationis vero vis ad unum ὑπὸ θυρσομανεῖ intendenda, perinde ac si ita dixisset poeta: καί, οὐκ ὢν ὑπὸ θυρσομανεῖ μετὰ νεβρίδων, ἅρμασι . . . πῶλον δινεύεις. Haec interpretatio num nova sit necne nescio, poetarum certe usui non repugnat nec contemnenda fortasse esset ei qui ψαλίοις dativum admitteret, nisi duae rursus res obstarent, et ipsum δινεύεις loco importunissimo collocatum, ubi quorsum pertineat vix

---

[1]) Grashof: De vehiculorum generibus Homericis 1846 p. 6. — Ameis ad Hom. Od. o,64. — Klotzius in ed. Phoen. „unungulus“ interpretatur.

[2]) Cf. ann. 2 pg. V.

distinguatur, et violata orationis aequabilitas. Nam si compararis inter se hos duos versus et proximos:

οὐκ ἐπὶ καλλιχόροις στεφάνοισι — — λωτοῦ κατὰ πνεύματα μέλπῃ — —
ἀλλὰ σὺν ὁπλοφόροις — — κῶμον ἀναυλότατον προχορεύεις.
οὐδ' ὑπὸ θυρσομανεῖ νεβρίδων μέτα δινεύεις,
ἅρμασι καὶ ψαλίοις τετραβάμοσι μώνυχα πῶλον

idem hic atque illic exordium esse cognosces et eundem protenus sententiarum colorem; quem nisi eadem etiam antithesis bimembris sequetur, qua iterum clare distincteque suo utrumque verbo dicatur et quid fugiat deus et quid sectetur, decipietur legentis audientisve exspectatio minueturque simul cum orationis venustate etiam ipsa verborum intellegentia. Pessimum autem in poetis vitium habetur ambiguitas.

Quae cum ita sint, habeant sibi ψαλίοις qui commenti sunt; nos, si sapimus, non tangemus genetivum ψαλίων omnium librorum fide firmatum. Hoc nitendum erit, hinc in quovis emendandi conatu proficiscendum. Qua in re quid quaeso magis obvium, quam rationem quandam intercedere videri inter ψαλίων et πώλων, inter τετραβάμοσι[1]) et ἱππείαισι versus 796, inter haec denique et θοάζεις, quod in eodem v. 796 legitur? Quae omnia nunc interrupta corruptaque iacent, olim communi credo vinculo inter se iuncta tenebantur, membra ac partes unius enuntiati, quod inde ab ἅρμασι usque ad θοάζεις pertinebat. Cuius coniunctionis vestigium scholiasta ille servavit, qui tradita verba sic explicat: ἐπὶ τοῖς ῥεύμασι τοῦ Ἰσμηνοῦ — πορευόμενος σὺν ἅρμασι καὶ χαλινοῖς τετραπόδων μονωνύχων ἵππων ἱππεύσεσιν ὁρμᾷς. Licet in his vera falsaque mista sint, hoc tamen hinc apparet non accusativum μώνυχα πῶλον sed genetivum μωνύχων πώλων, metro quamvis recusetur, huic interpretationi subesse, tum vero renui ea prorsus et denegari particulam τέ post Ἰσμηνοῦ; quae si intercessisset, cum ille interpretaretur, nullo modo iungere inter se potuisset μωνύχων πώλων — ἱππείαισι θοάζεις (= μονωνύχων ἵππων ἱππεύσεσιν ὁρμᾷς). — Ne multa, scripsit poeta, nisi fallor:

οὐδ' ὑπὸ θυρσομανεῖ[2]) νεβρίδων μέτα δινεύεις·
ἅρμασι κἀψαλίων τετραβάμοσι μωνυχοπώλων,
Ἰσμηνοῦ γ' ἐπὶ χεύμασι βαίνων,
ἱππείαισι θοάζεις

i. e. neque tu pellibus indutus duce Dionyso baccharis; curribus et infrenium equorum cursu quadrupede in Ismeni adeo ripis inveheris.

Nihil fere mutavimus; κἀψαλίων i. e. καὶ ἀψαλίων scripsimus pro καὶ ψαλίων, μονυχοπώλων pro μωνύχων (α) πώλων, γ' denique de quo mox plura, pro τ'. — Nova autem quae finximus vocabula similitudinis lege defenduntur. Nam ut ἀψάλιος ducitur a ψάλιον, sic ἀστόμιος sive ἄστομος a στόμα i. e. ψάλιον et ἀχάλινος a χαλινός ducta sunt; significant autem idem omnia „infrenis" sive „ferox", velut in Soph. El. v. 724, ubi ἄστομοι πῶλοι „βίαιοι" sunt et „ἀπειθεῖς", quae quidem significatio quam apta sit etiam in hoc Phoenissarum versu nemo est quin

---

[1]) Ne quis τετραβάμοσι ad ἅρμασι spectare putet, διβάμονα, sunt ἅρματα, non τετραβάμονα.

[2]) i. e. ὑπὸ τῷ Διονύσῳ τῷ μετὰ θύρσων μαινομένῳ, neque video quid obstet huic scholiastarum interpretationi, quam defendit Geelius coll. aliorum adiectivorum usu consimili. Sic χρυσολύρης substantivo non addito de Apolline ait dictum esse Arist. Thesm. 315, et πτεροῦσσα de Sphinge Phoen. 1021 ἔβας, ὦ πτεροῦσσα, γᾶς λόχευμα νερτέρου τ' Ἐχίδνας. Obloquitur his Th. Kock l. c. Cf. pg. IV. — Utcunque res se habet, nihil utique ad coniecturam nostram.

videat. — Μωνυχόπωλος vero „Eilhuf-Ross“ conferri potest cum μωνύχιππος, quod agnoscit Hesychius s. v. ταννύποδε (ταννύποδε· μωνύχιπποι), nisi quod substantivum illud est et idem quod μῶνυξ πῶλος. Quod compositionis genus — determinativum appellat Curtius gr. gr. § 359 et Erläut. p. 149 — ut est rarius illud aliis, ita minime tamen ambiguum est. Eiusdem generis sunt ἀκρόπολις = ἄκρα πόλις, ὠμογέρων, μονογέρων, μονόπαις, ψευδοκῆρυξ, alia.

De hyperbato ἀψαλίων τετραβάμοσι μωνυχοπώλων — ἱππείαισι vix est quod dicam. Saepenumero sic bina binorum membrorum verba ita internectuntur, ut formulae a b a b ratione inter sese excipiant.

Minus fortasse probabitur huic illive γέ particula post Ἰσμηνοῦ. Qua quoniam abuti solebant antea qui rem criticam factitabant, nunc haud sum nescius eam suspicionem aliquam habere, si qua coniectura inseratur. Facile certe fuerat eam vitare, si ποτὶ χεύμασι poeta scripsisset vel παρὰ χεύμασι. Sed ea h. l. particulae vis atque significatio est, ut, quemadmodum ait G. Hermannus ad Vig. p. 822 „id quod maximum est“ significanter distinguat. Idem fere valet atque nostrum „gerade“ vel „gar“, latinum „vel“, „adeo“. Equos igitur, inquit chorus, agitat Mars bellumque parat, non procul a nobis sed ad Ismeni adeo ripas. Ad regionem ille, ad ipsum locum quasi digitum intendit, quia in illo non parvum momentum vertitur. Neque enim tantum chorus conquereretur Martis diversa a Baccho studia, nisi eo adeo loco se iactaret deus, ubi Bacchus potius regnare debebat. Non desunt huius usus exempla. Ex iis, quae et G. Hermannus suppeditat l. l. et R. Porsonus in praef. Hec. p. XXXVII, attulisse satis erit Eur. Suppl. 160 Τὸ δὲ πλέον, ἦλθον Ἀμφιάρεώ γε πρὸς βίαν. Hec. 831 φίλους τιθέντες τούς γε πολεμιωτάτους. Arist. Nub. 399 sqq. Similes sunt Phil. (ed. Schneidew.) v. 438 κατ' αὐτὸ τοῦτό γε et 648 et 1037, et El. 612, et Phoen. 602 καί σε δεύτερόν γ' ἀπαιτῶ, et Rhes. 525 ἀὼς γίγνεται καί τις προδρόμων ὅδε γ' ἐστὶν ἀστήρ.

Substituendo γέ etiam orationis formae grate subvenitur. Habemus enim iam illam quam supra desiderabamus aequabilitatem binis binarum periodorum membris expressam, negativis utrobique et affirmativis, quibus totidem verba finita subiuncta sunt, μέλπῃ — προχορεύεις — δινεύεις — θοάζεις. Particula ἀλλά, cum nunc suum utrique membro verbum sit, facile supersedeas; quam ne quis metri causa inserendam putet post δινεύεις, versus hexameter syncopatus est, quem etiam Christ agnoscit Mtr. p. 47, tantumque abest, ut ἀλλά particula addenda emendari metrum putem, ut corrumpi ea videatur et singulari suo numero privari. Aut enim fallor, aut ictuum concursus (δίνεύεις = χάλαισιν) vocisque ut ita dicam ἀνάκλασις iuncta fortasse olim cum chori motu retrogrado Sphingis et Baccharum, de quibus his versibus agitur, motum atque impetum imitantur, ut cum ageretur fabula spectatores cernere viderentur, hic ut Baccha in saltando subito deflecteret, illic Sphinx arrepta praeda retro rursus ferretur.

Antequam finem faciamus huic disputationi, scholiastas iterum strictim attingamus, quos sicut libros m. scriptos in ψαλίων genetivo fere consentire diximus. Insigne est inter eos scholiastae Marciani codicis testimonium. Ψαλίων enim ἵππων significare ait παρὰ τὸ ψᾶσθαι[1]) αὐτοὺς λίαν ἤτοι τιθασεύεσθαι· τῇ γὰρ ἐπαφῇ τῶν χειρῶν οἱ ἵπποι συχνῶς καταψώμενοι τιθασοὶ λίαν γίγνονται, ὥστε † οὔτε χρὴ δὴ λέγεσθαι ψάλιον τὸν ἵππον. Διαφέρουσι δὲ αἱ λέξεις ἡ ψάλιος καὶ τὸ ψέλλιον· σημαίνει γὰρ ἡ μὲν τὸ τιθασευόμενος ἵππος, ἡ δὲ πᾶν τὸ ἐπιτιθέμενον ἵπποις εἰς κόσμον καὶ δυνάμενον τῇ κινήσει ψελλισμὸν — ἀποτελεῖν. — Hoc scholion novissimus scholiorum editor

[1]) libri ψαύεσθαι; corr. Münzel.

Ed. Schwarz scholiastae recentioris aetatis tribuit, monstruositate fortasse inductus abstrusae doctrinae quam ille prae se fert, vix dignae antiquioris aetatis interpretibus. Quamquam haud scio an confector huius scholii melioris tamen aetatis vestigiis institerit. Vix enim adduci possum, ut forte temere eum intulisse putem in interpretationem suam vocem τιθασός, immo eum scholium ante oculos habuisse arbitror, in quo ἀψαλίων (κἀψαλίων), ut oportebat, explicaretur verbis μὴ τιθασῶν vel ἀτιθασῶν. Ubi evanuit de ἀψάλιον α privativum quod vocant, evanuit etiam de interpretatione negatio, ut cum ἀψάλιος esset ἵππος μὴ τιθασευόμενος, ψάλιος iam fieret τιθασευόμενος vel τιθασός. Hinc opinor mirum illud exstitit scholiastae commentum, eo tamen qualecunque est notabile, quod quo perversius est, eo luculentius videtur esse veri genetivi casus testimonium.

II.

Pergimus ad eiusdem carminis vv. 817—820 et a metro et a sententia corruptissimos.

δυσδαίμων δ' ἔρις ἄλλα θάλλει παίδων
Οἰδιπόδα κατὰ δώματα καὶ πόλιν.
Οὐ γὰρ ὃ μὴ καλὸν οὔποτ' ἔφυ καλόν,
οὐδ' οἱ μὴ νόμιμοι
παῖδες, ματρὶ λόχευμα, μίασμα πατρός.
ἡ δὲ συναίμονος εἰς λέχος ἦλθεν.
. . . .

=

Ἀργείοις ἐπιπνεύσας Σπαρτῶν γένναν,
ἀσπιδοφέρμονα θίασον εὔοπλον,
ἀντίπαλον κατὰ λάινα τείχεα,
χαλκῷ κοσμήσας·
Ἦ δεινά τις Ἔρις θεός, ἃ τάδε
μήσατο πήματα γᾶς βασιλεῦσιν,
Λαβδακίδαις πολυμόχθοις.

Verba οὐ γὰρ ὃ μὴ καλὸν οὔποτ' ἔφυ καλόν recte sic scholiastae interpretantur: οὔποτε τοῦτο καλὸν ὅπερ αὐτὸ τὴν ἀρχὴν ἀπὸ ῥίζης μὴ ἔφυ καλόν, i. e. quod a principio honestum non fuerit, nunquam fiet. Praedicatum οὐ καλὸν ἔφυ etiam ad proxima pertinet; nam κατὰ κοινοῦ, ut ait scholiasta, τὸ οὐ καλόν, interpretandumque est: οὐδὲ καλὸν παῖδες ἔφυσαν οἱ μὴ νόμιμοι. Trita res praedicatum generis neutrius, nec ego quicquam contra [1]). Illud minus perspicuum, cur tamquam ex opposito filii ματρὶ λόχευμα appellentur et μίασμα πατρός aut cur omnino eos e matre natos esse affirmetur, cum simus omnes. Patet adiectivum addendum fuisse aut genetivum, quo Iocastae partus a quovis alio distingueretur. Optime quidem Musgravius νόμιμον pro νόμιμοι acquiescendumque fortasse foret in hac coniectura, si ea etiam cetera expedirentur; at manet μίασμα πατρός, manent vitia metrorum, quae sive quod manca sunt, sive conturbata, nullo modo antistrophae respondent. Distorta etiam atque perversa ultimi versus sententia est: ἡ δὲ συναίμονος εἰς λέχος ἦλθεν, hoc ipso nomine condemnanda, quod quae continet de Oedipode potius ut viro non de Iocasta dicenda fuerunt, cf. v. 1611 et Theogn. 912.

Quae cum ita sint, non certe est cur miremur, quod etiam viri doctrinae ingeniique

---

1) Simillimus Med. v. 1083 ἀνιαρὸν παῖδες τελέθουσι.

facile principes, G. Hermann, Hartung, Kirchhoff, Heimsoeth, Nauck, in restituendis versibus aliquanto plus sibi sumpserunt licentiae, quam — pace virorum doctissimorum dixerim — probabilitatem sectanti iudici permissum videtur esse. Quorum coniecturas etsi non probamus, cum tamen operae pretium sit videre, quid illi de re difficillima iudicaverint, hoc loco singula apponemus. Et Hermannus quidem haec:

οὐδ οἱ μὴ νόμιμόν ποτε μάτερι | παῖδε λόχευμα, μιάσματα πατρός, | ᾗ τε σύναιμον λέχος ἦλθεν.

Kirchhoffius: οὐδ' οἱ μὴ νόμιμον . . . . . | ματρὶ λόχευμα, μίασμα, πατρὸς δὲ συν- | αίμονος εἰς λέχος ἦλθον.

Nauckius: οὐδ' εὐώδινον | παῖδες ματρὶ λόχευμα, μίασμα δὲ | πατρὸς ὁμαίμονος εἰς λέχος ἦλθον.

Klotzius: οὐδ' εὐώδινον | παιδὸς ματρὶ λόχευμα, μίασμα δὲ | πατρὸς ὁμαίμονος εἰς λέχος ἦλθεν.

Hartungus: οὐδ' οἱ μὴ νόμιμον μὲν παῖδες | ματρὶ λόχευμα, μίασμα δὲ πατρός. | ᾗ δὲ σύναιμον λέχος ἦλθεν.

Heimsoethius: οὐδ' οἱ μὴ νόμιμοί ποτε μάτερι | κοινολόχευτα μιάσματα πατρός | σύννομον εἰς λέχος ἦλθον.

Vi ac violentia vides viros illos grassatos esse in verba antistrophae, cum tamen simul — apertum irriti laboris documentum — etiam stropham sollicitare cogerentur, in qua tamen, si verum quaeras, nihil inest quod iure vituperes. At quoniam errore errores generantur, corrigenda iis videbantur, quae cur viderentur ipsi in causa fuerant. Itaque aut χαλκῷ κοσμήσας aut πήματα γᾶς βασιλεῦσιν, ut quibus nihil responderet, expunxerunt, aut γᾷ βασιλεῦσί τε scripserunt et Λαβδακίδαισιν πολυμόχθοις, aut etiam lacunosa esse verba voluerunt.

Graviter certe laborant versus, nec tamen ut visum est Kirchhoffio „vulnere immedicabili". Ordiamur, sic enim praestat, a versu ultimo — ᾗ δὲ συναίμονος εἰς λέχος ἦλθεν —, de quo haec scholiasta: κατὰ κοινοῦ τὸ οὐ καλόν, τουτέστιν, οὐ καλὸν οἱ μὴ νόμιμοι παῖδες, οἷον Οἰδίπους παρὰ τὸν τῆς φύσεως νόμον συγγενόμενος τῇ μητρὶ καὶ ἀνελὼν τὸν πατέρα. οὐ καλὸν οὖν, φησί, γέννημα, ἀλλὰ κατάρατον, παῖς τῆς τοῦ πατρὸς καὶ μητρὸς ἐπιβαίνων εὐνῆς· συναίμονα γὰρ εἶπε τὸν πατέρα τοῦ παιδός, ἐπειδὴ ἐξ ἑνὸς αἵματος ὁ παῖς τῷ πατρί.

Tria sunt, quae hinc consequi videntur, primum, non legisse scholiastam ᾗ δέ, — nam si legisset, non in Oedipum rettulisset verba, — deinde non affirmative illum continuasse orationem, sicuti fit in libris particula δέ, sed negative, — nam aperte ille vim negationis οὐ γὰρ ὃ μὴ καλόν e. q. s. etiam in ultimum versum intendit, — denique habuisse aliquid scholiastam in libro suo, quod in nostris non exstet. Nam cum interpretatur οἷον Οἰδίπους παρὰ τὸν τῆς φύσεως νόμον συγγενόμενος τῇ μητρὶ καὶ ἀνελὼν τὸν πατέρα, priore parte interpretationis respicere eum apertum est verba συναίμονος εἰς λέχος ἦλθεν, altera quo spectet, nequaquam liquet.

Iam si revera, ut testatur metrum, deesse aliqua recorderis, si decurtata vel hinc consideres videri verba, quod tetrameter ᾗ δὲ συναίμονος εἰς λέχος ἦλθεν suapte natura aptus non est, qui clausulae munere fungatur[1]) si, inquam, his omnibus vestigiis, quamvis sint tenuia, insistamus, haud scio an cum probabilitate aliqua haec liceat poetae ut sua reddere:

---

[1]) Iniuria eum credo Nauckius admisit.

οὐδὲ σύναιμον ὅς[1]) εἰς λέχος ἦλθεν,
πατροφόνος πολυπενθής.

i. e. οὐ γὰρ ὃ μὴ καλὸν οὔποτ' ἔφυ καλόν, οὐδὲ οἱ παῖδες οἷον Ἐτεοκλῆς καὶ Πολυνείκης, οὐδὲ ὁ πατὴρ αὐτῶν Οἰδίπους „συγγενόμενος τῇ μητρὶ καὶ ἀνελὼν τὸν πατέρα" (schol.).

Dissecuimus igitur συναίμονος in σύναιμον ὅς et ἡ δέ in οὐδέ mutavimus. Addidimus πατροφόνος πολυπενθής, pro quibus etiam Λαϊάδας πατροφόντας conicias, vel si quid aliud malis de multis quae obvia sunt. Nos solam rem et sententiam definivimus, non verba. Ne illud quidem dicere ausim, quo casu haec verba interciderint. Satis est facillime ea perire potuisse, cum et extrema essent totius strophae neque adeo ad complendam sententiam necessaria, ut non pro additamento aliquo, quod rursus resecandum esset, a curiosiore librario haberi possent. — Ἦλθεν singularem servavimus ipsa flagitante coniectura; quae tamen vel hac una re cadet, si verum vidit Kirchhoffius, cum e scholiastis ἦλθον pluralem ut veram lectionem efficere posse videretur. Scholiasta enim ille, quem supra attuli, ubi explicuit versus sicuti dictum est, ita pergit: δύναται δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ Ἐτεοκλέους ἡρμόσθαι ὁ λόγος καὶ ἐροῦμεν οὕτως· οὐ καλὸν γέννημα οἱ μὴ νόμιμοι παῖδες τῇ μητρί, οἷον Ἐτεοκλῆς καὶ Πολυνείκης, ἐκ λέχους τοῦ αὐτοῦ πατρὸς καὶ ἀδελφοῦ ἐλθόντες εἰς φῶς, ἵν' ᾖ τὸ σύναιμον (συναίμονος) ἀντὶ ἀδελφοῦ, τὸ δὲ εἰς λέχος ἀντὶ ἐκ λέχους, λόχευμα δὲ τὸ γέννημα. — „Unde patet" inquit Kirchhoffius, „et ἦλθον fuisse in archetypo nec lectum ibi ἡ, quod libri inserunt post πατρός". Haec ego concedo de ἡ articulo, qui et scholio et sententia, ut vidimus, excluditur, non concedo de ἦλθον. Nam ἦλθον et ἦλθεν pari iure sunt; utrumque in scholio agnoscitur, ut, nisi alia accedant, haec res sola in neutram partem momentum habeat. Iam vero adest, quod rem vel in singularis partem inclinet, ut ex ipso scholio vel contrarium atque voluit Kirchhoffius argumentando effici possit. Scholiastam quidem concesserim in eo libro, quo tum forte utebatur, scriptum habuisse ἦλθον. Nam si non legisset, si habuisset potius ἦλθεν et quae una cum hoc explicuit, non profecto ille, si erat mentis suae, interpretationi planissimae adiunxisset alteram vere monstruosam et qua loquendi consuetudo (εἰς λέχος = ἐκ λέχους) invertatur. Habuit ille igitur, ἦλθον et explicuit, ut potuit. At vero, quod et sibi et interpretationi suae non sine causa diffidebat, loco hanc posuit secundo, alteram, quam e libro suo eruere non potuit, primario putandumque est, cum hoc faceret, persuasum ei fuisse meliorem se sequi atque antiquiorem memoriam. Obtemperavit sine dubio prisci alicuius interpretis auctoritati, qui ipse olim libro incorrupto usus erat; cuius tum verba recipiens cum apposita vidisset verbis poetae, etsi non iam quadrabant cum iis, et vestigium inscius reliquit negationis οὐδέ et ἦλθεν simul ut lectionem pristinam atque veram testatus est. — Totius autem huius perturbationis origo, ut fieri solet, quam simplicissima fuit. Ingruit illa, ubi συναιμον ος in unum coaluerunt, quo facto — et fieri paene necesse fuit — ne negationi quidem οὐδέ loci quidquam fuit. Nam οὐδέ συναίμονος εἰς λέχος ἦλθεν nihil erat neque fugere quemquam poterat contrarium prorsus dicendum esse, sive ad Oedipum verba referrentur sive ad Iocastam. Tum vero οἱ δέ scribi coeptum est, quod traxit ἦλθον, tum ἡ δέ, quod exstat in libris, tum fortasse etiam τοῦ δέ et ὁ δέ, aliis duobus scholiis, nisi fallor, significata: πατρὸς δὲ τοῦ καὶ συναίμονος εἰς λέχος ἦλθον et πατρὸς γὰρ συναίμονος εἰς λέχος ἦλθεν, ὅ ἐστι τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῶν τοῦ Οἰδίποδος. In illis enim τοῦ δέ respici videtur, in his ὁ δέ, qua pertinet ἦλθεν, neque ut videbatur Kirchhoffio, mutandum hoc in ἦλθον est, licet se-

---

[1]) Libri partim συναίμονος, partim solum σύναιμον m. sive 1, sive 2.

quatur αὐτῶν. Immo hinc potius numerorum differentia repetenda est, quod librarius duas quae ferebantur interpretationes in unum confudit. — In nostris libris m. scriptis unum, ut supra dictum est, ἦλθεν exstat. Inveniretur fortasse etiam pluralis, nisi ἡ δέ, quod paullatim et οὐδέ et οἱ δέ et quae alia temptabantur pepulit, omni dubitationi fecisset finem.

Iam si ad proximos versus regredimur,

οὐδ οἱ μὴ νόμιμοι
παῖδες, ματρὶ λόχευμα, μίασμα πατρός

eos et a sententia et a metro laborare diximus. Nam neque λόχευμα ματρός et μίασμα πατρός recte inter se opponi vidimus et alter versus una syllaba plus habet quam antistrophicus ἦ δεινά τις Ἔρις θεός, ἃ τάδε. — Emendandum credo sic est:

οὐδ' οἱ μὴ νόμιμοι
παῖδες, ματρὶ λόχευμα μιάσματος,

i. e. οὐδὲ καλὸν ἔφυσαν[1]) οἱ μὴ νόμιμοι παῖδες, οἳ τῇ μητρί εἰσι λόχευμα μιαρόν. Corruptelae culpa ad dittographiam redit, qua μιάσματος primum in μίασμα ματρός abiit, quod testimonii loco adhuc servat optimus liber F, deinde, ut post ματρί consentaneum erat, in μ. πατρός. — Ματρὶ λόχευμα μιάσματος vocantur hic filii, sicut in v. 88 Antigona ex contrario κλεινὸν θάλος πατρί. Nam genetivus pro adiectivo est, ut in στολίδα χλιδᾶς = στ. χλιδανήν (v. 1496) et τόλμης πρόσωπον = τολμηρὸν πρ. (O. R. 532) — Cf. Matth. gr. gr. II § 316; Kühn. § 402, c. Potest tamen etiam genetivus causae accipi, ut λόχ. μιάσματος sit quod nostrum „die für die Mutter eine Geburt der Sünde sind", παῖδες τῇ μητρὶ ἐκ μιάσματος γενόμενοι. Matth. II. 375; Kühn. 414, 4.

Verba οὐδ' οἱ μὴ νόμιμοι nunc non tetigerim. Sana, si sententiam respicias, laborare tamen videntur a metro, dactylo posito pro spondeo (οὐδ' οἱ μὴ νόμιμοι = χαλκῷ κοσμήσας). Quam libertatem etsi scio esse qui probent, nihilo minus equidem suspectam habeo. Illud tamen fortasse dubium, uter versus emendandus videatur esse, antistrophicus an strophicus. Si ille, scribendum esse putaverim littera μ dempta: οὐδ οἱ μὴν - οἴμοι - παῖδες, ματρὶ e. q. s. Optimum ita metrum, optima etiam μήν particula et οἴμοι interiectio ad significandum chori de sententia communi ad reges suos transeuntis vehementiorem animi motum. Velut oppressus dolore in medio nomine haesitat, interiectione illum profundens, antequam nomen pronuntiet. Minus timide proferrem hanc coniecturam, si nossem alia interiectionis intercalatae inter articulum et nomen exempla. Quin intercalari possit, minime dubito, cum tot alia interponi soleant quae non magis quam interiectio attributi vice fungantur, verum ut hic οἴμοι, sententiam vel interrumpant. Quo in genere imprimis οἶμαι verbum est; cf. ἡ δέ γε οἶμαι φύσις αὐτὴ ἀποφαίνει Plat. Gorg. 483 d; οἱ γὰρ οἶμαι βέλτιστοι Dem. 54, 38; alia Cf. etiam τὸν ἤδη Λάιον πάλαι νεκρόν O. R. 1245 et καὶ τὸν μὲν ἧστο πλεῖστον ἄφθογγος χρόνον. Ai. 311; alia id genus plurima.

Et haec quidem de singulis et verbis et versibus. Nunc, quo qualia sint melius cognoscatur, uno omnia conspectu comprehendemus.

799 ἀντίπαλον κατὰ λαῖνα τείχεα
χαλκῷ κοσμήσας.
ἦ δεινά τις Ἔρις θεός, ἃ τάδε
μήσατο πήματα γᾶς βασιλεῦσιν,
Λαβδακίδαις πολυμόχθοις.

817 οὐ γὰρ ὃ μὴ καλὸν οὔποτ' ἔφυ καλόν,
οὐδ' οἱ μὴ νόμιμοι (οὐδ οἱ μὴν οἴμοι)
παῖδες, ματρὶ λόχευμα μιάσματος,
οὐδὲ σύναιμον ὃς εἰς λέχος ἦλθεν,
πατροφόνος πολυπενθής.

1) Κατὰ κοινοῦ τὸ οὐ καλόν, schol.

Omnia in his plana esse vides restitutumque et metrorum et sententiarum ordinem remediis adhibitis quam simplicissimis. Nam velut sua sponte, ubi semel clausulam deesse animadvertimus, e singulis singula consecuta sunt. At quantae turbae coortae sunt ceteris omnibus, qui his versibus operam navaverunt, nulla alia causa, quam quod ex ultimo qui tradebatur versu ut ex vera clausula profecti, retro inde euntes aut resecando aut interpolando consensum metrorum appetebant. Ut vero metrorum, ita etiam orationis ut ita dicam consensus nunc perfectus est. Notum est triplex solere esse in canticis aequabilitatis genus et metrorum numerorumque et corporis motuum et ipsius etiam, si fieri possit, orationis, hanc vero ultimam cum in totis sententiis cerni, cum exprimantur in antistropha quae in stropha adumbrata sint, aut varientur sententiae aut corrigantur, tum vero vel in singulis verbis aut forma aut significatione simillimis congruenterque maxime collocatis. Quod etiam in hoc de quo agitur carmine accidit. In ipso utriusque strophae exordio duos vocativos habemus ὦ πολύμοχθος Ἄρης et ὦ ζαθέων-νάπος, in v. 3 οὐκ ἐπί et μήποτε, in v. 6 ἐπιπνεύσας et ἔλθοι, de Sphingis adventu hoc, illud dictum de hostium; habemus αἵματι Θήβας et πένθεα γαίας in v. 7, κῶμον ἀναυλότατον et ἀμουσοτάταισι σὺν ᾠδαῖς in v. 8, ἅρμασι et τείχεσι in 10; utrobique praeterea de impetu atque motu agitur. Sequuntur in v. 12 ἱππείαισι θοάζεις et Καδμείοις ἐπιπέμπει, duo dativi et duo verba motum indicantia, in v. 13 γέννας et παίδων, in extremis denique, si fides est coniecturae nostrae, Λαβδακίδαις πολυμόχθοις et πατροφόνος πολυπενθής sive Λαϊάδας πατροφόντας. — Iam si sententiam respicias, cum in stropha in Discordiam culpa translata sit, vulgari intuendi res ratione, qua non videntur nisi quae ante pedes sunt, in antistropha accuratius ut ita dicam, agitur. In ipsas res penetratur; quaeritur et detegitur vera fati funesti origo. Non enim Discordia in culpa fuit, fuit potius μίασμα illud, quod tunc in filios erupit, contractum vero fuerat olim a patre patricida. Neque igitur in Iocastae mentionem desinere potest sententia, sicut est in libris, neque in filiorum, sicut voluerunt alii, sed in ipsius potius Oedipodis, ut fit ea quam addidimus clausula. Ita demum ab iis qui audiunt aut legunt simul cum ultimis verbis ultima quoque causa malorum tenebitur.

Huiuscemodi certe rationibus longe abest ut defendi posse putem coniecturam quae sit mala. Sed si per se sit probabilis, etiam illinc ei probabilitatis aliquantum accrescere par est verisimiliusque fieri arbitror complementum, quod lacunam explens aliunde cognitam simul aequabilitatem a primis statim versibus inchoatam atque per totum carmen, ut vidimus, continuatam in ultimis versibus bene significanterque absolvit.

Sero vidi etiam R. Schenk in progr. Neu-Rupp. a. 1879 συναίμονος in σύναιμον ὃς disiunxisse. Sed sicut ceteri in iis quae proponit: ματρὶ λόχευμα, μίασμα πατρός, σύν | αιμον ὃς εἰς λέχος ἦλθεν ab ultimis librorum verbis ut a vera clausula proficiscitur, unde fit, ut ipse quoque vitium in verba proxima οὐδ' οἱ μὴ νόμιμοι παῖδες reiciat, quae verba adeo corrupta atque lacunosa esse censet, ut „nunquam certam medelam admissura sint". Quod si ita esset, intercidisse putandum esset quae et turbata metra exaequarent et verba ματρὶ λόχευμα, μίασμα πατρός, quae nunc quidem, ut vidimus, ferenda non sunt, tolerabiliora redderent. Sed eo vel maxime Schenckii coniectura cadet, quod Hermanni fortasse, cuius coniecturam supra attuli, auctoritatem secutus sane quam gravem in mediam periodum dactylicam neglecta

continuatione metri trochaeum intulit. Utcunque periodos huius carminis distinguas, illud manifestum est verba ματρὶ λόχευμα, μίασμα πατρός, σύν(αιμον) non totum ipsa versum efficere, sed partem versus esse, membrum sive κῶλον, cuius aliam esse constat in ultimo pede normam atque totius periodi. Quare etsi huic facile concedimus et hiatum et syllabam ancipitem, ab illo tamen eiusmodi licentia in media praesertim voce prohibenda est. — Ceterum hac ipsa causa commoti nos supra cum clausulam expleremus, Λαϊάδας πατροφόντας proposuimus, non Οἰδιπόδας πατροφόντας, ne scilicet ἦλθεν trochaei mensuram haberet, si illa a consonante inciperet.

III.

Describitur ab nuntio mors Capanei:

1187 ἤδη δ' ὑπερβαίνοντα γεῖσα τειχέων
βάλλει κεραυνῷ Ζεύς νιν· ἐκτύπησε δὲ
χθών, ὥστε δεῖσαι πάντας· ἐκ δὲ κλιμάκων
1190 ἐσφενδονᾶτο χωρὶς ἀλλήλων μέλη,
κόμαι μὲν εἰς Ὄλυμπον, αἷμα δ' εἰς χθόνα,
χεῖρες δὲ καὶ κῶλ' ὡς κύκλωμ' Ἰξίονος
εἰλίσσετ'· εἰς γῆν δ' ἔμπυρος πίπτει νεκρός.

i. e. ihn trifft mit dem Blitzstrahl Zeus; die Erde erdröhnte und von der Leiter weg wurden geschleudert gesondert von einander die Glieder, die Haare zum Olymp, das Blut aber auf die Erde. Arme und Beine wirbelten wie das Rad des Ixion, und verbrannt fiel zur Erde der Leichnam.

Pudet paene novum aliquid dicere velle videri de his versibus, ne quasi qui ligna ferat in silvam, opus inutile videamur agere. Nam dictum de iis est, quidquid dici videtur potuisse, licet, si verum quaeras, ne hilum quidem profectum sit.

Quicunque autem de hoc loco egerunt, eos in duas partes diversissimas discedere videmus: aut acerbius versus 1190 sq. explodunt, aut coniventes patienter tolerant. Condemnant illi[1]), quia inepti sint versus, laudant hi[2]) propter sermonis quandam sententiarum-

---

[1]) Nauckius scite et acute ut solet: „In der That streitet es gegen alle Vernunft zu sagen, dass die Haare des vom Blitze Getroffenen in die Luft und gar in den Olymp gehen, das Blut aber zur Erde fällt. Man sollte glauben, Kapaneus wäre durch den Blitz einerseits skalpiert, andrerseits erstochen worden, und doch würde immer die Gegenüberstellung des Blutes und der Haare absurd sein. Die Worte ἐσφενδονᾶτο χωρὶς ἀλλήλων μέλη sind indes ebenfalls unpassend; denn wenn Euripides so schrieb, so konnte er hinterher nicht sagen εἰς γῆν ἔμπυρος πίπτει νεκρός. Oder sollen etwa die auseinander gerissenen Glieder, die nach verschiedenen Seiten hin fliegen, sich nach einigen Irrfahrten wieder so verbinden, dass dennoch unten ein toter Mensch ankommt?“ — Cf. etiam quae G. Hermannus ad hos vv. annotat: „ligna saxa atque alia rigida

que convenientiam. Qui rursus ab ineptiarum stant partibus, aut librariis maledicunt, aut plectunt nescio quem de interpolatorum grege: aut corruptos clamant esse versus aut spurios. Emendandos esse aiunt illi, etsi de emendatione desperant, hi ob id ipsum credo quia desperant, emendare negant opus esse. Ipsas ineptias satis demonstrare originem versuum a poeta alienam. Adversarii rursus etiam stultitiae certos quosdam esse fines statuunt; si inepti sint versus, si absurdi, si insani, ne interpolatori quidem eos imputandos esse, nisi vero, cum fabricaretur versus insanos, etiam ipsum insanivisse putes. Ipsi denique illi, qui de interpolatione accusant, inter se de numero versuum spuriorum differunt. Sunt qui unum v. 1191 expungant *κόμαι μὲν εἰς Ὄλυμπον, αἷμα δ' εἰς χθόνα*; alii et haec et quae praecedunt *χωρὶς ἀλλήλων μέλη*, lacunam simul indicantes post *ἐσφενδονᾶτο*; alii tres expellunt versus 1190—1192, *ἐσφενδονᾶτο — Ἰξίονος*; alii et hos et duo praeterea hemistichia *ἐκτύπησε δὲ χθών, ὥστε δεῖσαι πάντας*, e tota illa rei horrendae descriptione nihil relinquentes nisi hosce versus frigidissimos:

ἤδη δ' ὑπερβαίνοντα γεῖσα τειχέων
βάλλει κεραυνῷ Ζεύς νιν, ἐκ δὲ κλιμάκων
εἱλίσσετ' — εἰς γῆν δ' ἔμπυρος πίπτει νεκρός.

Nos a qua parte stemus facile apparet. Interpolatos versus non credimus esse, at corruptos et labe, quam incuria librariorum traxerunt, foede deformatos. Quae quoniam sublata nondum est, nobis quoque licere putavimus temptare fortunam. Ausi non essemus nisi prospere, ut videbatur, olim facto initio, spes et animus crevissent. Nam diu est, cum in verbis *κόμαι μὲν εἰς Ὄλυμπον* Ovidii memor met. II 319, quem commodum legeram: at Phaethon rutilos flamma populante capillos, memor quoque Medeae v. 1182 *πῦρ δ', ἐπεὶ κόμην ἔσεισε, μᾶλλον δὶς τόσως τ' ἐλάμπετο*, in verbis illis detexisse mihi visus sum haec: *κόμαι μὲν ὡς ἔλαμπον*. Idem hic atque illic dicere voluisse existimabam poetam igni correptos crines effulgere coepisse. Quo vero, quaerebam, modo, attributum aliquod desiderans. Sua id sponte aderat, *αἱμώδεις*, dictum illud sive de colore, sicut antea Sophocles *αἱματόεν ῥέθος* dixerat (Ant. v. 527) et post Leonidas Tar. *φύλλα τε πεπταμένων αἱματόεντα ῥόδων* (Iac. del. epigr. I. 69), sive quod revera cruore capilli maculati erant, sicut Glaucae ardentis coma, de qua haec poeta in Med. v. 1187: *αἷμα δ' ἐξ ἄκρου ἔσταζε κρατὸς συμπεφυρμένον πυρί.*

---

sic fulmine disici nemo nescit: hominem vero ad istum modum vi fulminis dissipatum incensumque cum finxit Euripides, *κεραυνοῦ κρεῖσσον ηὕρηκεν βέλος.*"

*) Velut Fecht progr. Freiburg i. B. 1884, qui omnia ad nuntii ut hominis de plebe sermonem refert. „Nun zeigt aber die tägliche Erfahrung, wie das Volk bei Erzählung ungewöhnlicher Ereignisse dieselben mit phantastischen Zügen und Übertreibungen ausstattet. Und so lässt auch hier mit feiner, auf scharfer Beobachtung beruhender Charakterzeichnung unser Dichter den Boten schildern, wie die Glieder des Kap. in der Luft umhergewirbelt werden, wie die Haare gegen Himmel stieben, wie vom herabströmenden Blute sich die Erde rötet und wie dann der Rumpf auf den Boden sinkt." — Sed speciosius Fechtius vertit quam verius. Vix e verbis eius colligas et capillos et sanguinem membrorum numero haberi, non ad nubes abire capillos sed in Olympum, non defluere sanguinem et rubefacere solum, sed iactari eum ad terram ut rem solidam aut quasi saltem liquorem qui vase excutiatur; non truncum denique in terram cadere, sed totum corpus (*νεκρός*), postquam, ut festive ait Nauckius, membra variis erroribus exactis in unum rursus convenerunt. — „Alles Züge, pergit Fechtius, an deren Wahrheit der Dichter natürlich selbst nicht glaubt, von denen er auch nicht verlangt, dass sie die Zuhörer als wirkliche glauben sollen, welche vielmehr der Bote im Eifer des Erzählens sich einredet gesehen zu haben". — Nos ne hoc quidem ut credamus poetam credimus postulare posse.

Iam vero haec verba: κόμαι μὲν ὡς ἔλαμπον αἱμώδεις ⏑ —[1]) vel propter μὲν et δὲ particulas arte mihi cohaerere persuasum erat cum versu proximo: χεῖρες δὲ καὶ κῶλ' ὡς κύκλωμ' Ἰξίονος εἱλίσσετ', ambos autem versus subiunctos esse rebar verbo alicui videndi cognoscendive, quo ὡς coniunctio regeretur, idque verbum latere existimabam in iis quae sunt χωρὶς ἀλλήλων μέλη, verbis item corruptissimis et nullo modo explicabilibus. Neque diutius quaerentem verbum illud fefellit. In χωρισ recognovi γνώρισ' sive ἐγνώρισα i. e. „cognovi" et sicut in v. 142 se cognovisse aiebat paedagogus cum vidisset (σημεῖ' ἰδὼν τότ' ἀσπίδων ἐγνώρισα), sic hoc quidem loco nuntius dicere videbatur se cognovisse rem, at, quia fulminis celeritate agebatur, vix videntem, h. e.

ἐκ δὲ κλιμάκων
ἐσφενδονᾶτ'· ἐγνώρισ', ἀλλ' ἰδὼν μόλις,
κόμαι μὲν ὡς ἔλαμπον αἱμώδεις ⏑ —,
χεῖρες δὲ καὶ κῶλ' ὡς κύκλωμ' Ἰξίονος
εἱλίσσετ'· εἰς γῆν δ' ἔμπυρος πίπτει νεκρός

Von der Leiter herab ward er geschleudert. Ich erkannte, doch kaum es sehend, wie die Haare flammten in blutrotem Schein, wie Arm' und Beine wie des Ixion Rad umwirbelten und verbrannt der Leichnam zur Erde fiel.

En origo et „genesis", ut aiunt, coniecturae nostrae, late quidem patentis — in duos enim versus pertinet et plus uno verbo tangit — sed quae sententiae satisfaciat et non solum ingenio poetae vim non afferat, verum eius arte vere digna esse videatur. Expressa iam et absoluta ruentis Capanei imago est, ut ipse praesens cernere videaris, ut micuerit fulmen, ut inflammaverit crines, ut ipse retro ceciderit cadentisque manus et pedes sicut Ixionis rotae infixi circumvoluti sint. Num hoc contra naturam sit inflammari capillos fulmine nescio; a poeta certe non abhorret. Testis est ille quem supra attuli Ovidii versus: At Phaethon rutilos flamma populante capillos. Rotatio autem membrorum ut inepta erat antea, ita nunc ad descriptionem optima est et ad veritatem accomodatissima, quia nunc una cum ipso corpore membra in orbem torquentur. Inepta erat res, quoad secundum ea quae tradebantur quadripertita membra abrupta vi fulminis a trunco huc illuc per aera errabant et capilli et sanguis — nam et haec membra erant — et manus et pedes, lapidum instar missilium, ut mirifice interpretatur Kinkel in ed. Phoen. a. 1871: „Das Sich-Loslösen und Davonfliegen der Glieder ging so schnell vor sich, dass man Schleudersteine zu sehen meinte." Haec certe si quidquam aliud absurda fuerunt atque non ferenda.

Sed audire videor qui audaciam in coniectando reprobrent, qui hariolari nos dicant et missa terra solida captare nubes. Dicam equidem quod sentio. Quod in uno saepe vocabulo accidit, ut neglegenter scriptum incuria librarii aut evanescens iniuria temporum in transcribendo depravaretur, id etiam in compluribus verbis continuis, ut alibi, ita hic quoque evenisse existimo. Nec tamen omnia simul depravata esse putandum est. Initium erroris factum est hinc illincve. Tum secuta sunt cetera aut sua quasi sponte, aut consulto mutata, quia iam mutanda videbantur. Quid facilius fuit quam γνωρισ αλλιδων abire in χωρισ αλληλων? Abierunt, et quia iam sententia flagitare videbatur, traxerunt etiam μέλη (pro μόλις), adiuvante sine dubio et sonorum et litterarum similitudine. Facile etiam εις ολυμπον et αιμα δ'εις scripta sunt pro iis quae erant ως ελαμπον et αιμωδεις, per errorem fortasse utrumque, fortasse etiam alterum utrum de industria. Consilio certe ac ratione depravatione illa facta

[1]) De χθόνα librorum mox dicam.

inlatum esse puto χθόνα illud quod post αἷμα δ' εἰς legitur, pro quo dubito quid reponendum esse censeam, quamquam quid dici potuerit facile apparet. Proposuerim ego vel ὁρᾶν vel θέαν, quod cum αἱμώδεις iunctum significet „blutrot anzusehn". Comparari possunt et Iph. Aul. v. 1585 ἔλαφος ἔκειτ' ἐπὶ χθονὶ Ἰδεῖν μεγίστη διαπρέπης τε τὴν θέαν, et innumeri illi alii versus, ubi sicut in illo ipso Iphigeniae ἰδεῖν vel ὁρᾶν per abundantiam quandam additur. (Cf. Phoen. 146 ὄμμασι γοργὸς εἰσιδεῖν; Antig. 206 αἰκισθέντ' ἰδεῖν; Iph. A. 270 σῆμα ταυρόπουν ὁρᾶν; ὁρᾶν στυγερὸς ἦν, alia).

Asyndeton . . ἐσφενδονᾶτ'· ἐγνώρισ' . . . facile defenditur. Particula δέ posita est, ubicunque actio continuatur, post ἤδη, post ἐκτύπησε, post ἐκ. Ubi absoluta est verbo ἐσφενδονᾶτο, horror spectaculi efficit, ut nuntius quasi respiret, antequam pergat ad singula. Cf. Kühn. Gr. § 546, 3.

Utrum γνώρισ' scribatur, an ἐγνώρισ' elisa verbi ἐσφενδονᾶτο ultima vocali, parvi refert. Deest augmentum etiam in Bacch. v. 1134 ἡ δ' ἴχνος αὐταῖς ἀρβύλαις· γυμνοῦντο δέ, de qua re vide Matth. Gr. gr. I § 160, 2 et Kühn. I § 199, 5.

Candidus en ego e praecepto poetae impertivi quae habui. Tu vero „si quid novisti rectius istis" de loco involuto nocte et tenebris, ubi labi et errare facillimum, errantem velim corrigas, errorem ipsum cum bona venia condones.

